

JĀNIS DĀRDEDZIS

LATVJU DIEVESTĪBA

īss pārskats

LATVIAN RELIGION

an outline

B

93-4
22

L
2

Jānis Dārdedzis

LATVJU DIEVESTĪBA

īss pārskats

3015

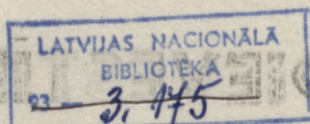
Ritvaldis Jankus

1968

Ņujorkas Dievturu Kopa

Jānis Bērziņš

0304082103

COPYRIGHT

BY

JĀNIS BĒRZIŅŠ

1968

1968

Latvian National Library

S A T U R S
C O N T E N T S

Priekšvārdi		5
Foreword		27
Ievads		7
Introduction		30
Pirmais posms.	Dievs. Dieva laidums un nolikums. Cilvēks. Dievestības, teiksmu un pasaku tēli. Laima, Dēkla, Kārta. Māra un mātes. Dieva dēli; Ūsiņš, Pērkons, Jānis, Auseklis, Metenis. Saules meitas. Jumis. Māras meitas. Velis. Velns. Jods. Raganas. Laumas. Vilkači. Sumpurpi. Lietuvēns. Pūķis.	8
	Dzīves loks. Dvēsele.	15
First Section.	God. The creation and Laws of God. Man. Religious Images. Mythological and Folk-tale Figures. Laima, Dēkla, Kārta. Māra and mothers. Ūsiņš, Pērkons, Jānis, Auseklis, Metenis. Saules meitas. Jumis. Māras meitas. Velis. Velns. Jods. Raganas. Laumas. Vilkači. Sumpurpi. Lietuvēns. Pūķis.	31
	The life Cycle. The Soul.	38
Otrais posms.	Latviskas un nelatviskas reliģiskas idejas. Dzīvošanas tikumi. Darbības tikums. Saderības tikums. Taisnības tikums. Dieva godbijības tikums. Ļaunums. Sods.	17
Second Section.	Latvian and foreign Religious Ideas. The Virtues. Virtue of work. The virtue of compatibility. The virtue of justice. The virtue of revering God. Evil. Punishment.	40
Gadskārta.	Gada ceturkšņi. Svinamas dienas. Meteņi. Lielā diena. Ūsiņa diena. Jāņi. Māras. Apjumības. Mārtiņi. Ziemassvētki. Mēneši.	18
The Year.	Lielā diena. Jāņi. Ziemassvētki. Apjumības. Meteņi. Ūsiņa diena. Māras. Mārtiņi. Names of the Months.	41
		3

LATVJU DIEVESTĪBA

PRIEKŠVĀRDI

Mūsu dievestības gadu tūkstošiem ilgo pastāvēšanu vissmagāk apdraudēja vācu iebrukums 13. g. s. Iebrucēju mērķis bija iekārot sev jaunas zemes, gūt vergus un nodrošināt jaunajās zemēs ērtu un bagātu dzīvi.

Kā labs aizsargs šai vardarbībai bija žīdu-kristiešu ticības izplatīšana un „pagānu glābšana“ no pazudināšanas. Cīņa notika divos virzienos: ar zobenu un uguni iznīcināt pretestību mūsu tautā, bet ar savu mācību turēt cilvēkus paklausībā un padevībā jaunajiem zemes valdniekiem.

Ja iekārotājiem izdevās 100 gadu ilgās cīņās apklusināt mūsu neatkarību, tad garīgā ziņā cerētais nebija sasniegts.

Mūsu senā dievestība nebija apslāpēta, tā bija dziļi, dziļi mūsu tautas sirdī, un to neviens nevarēja atņemt. Viņu siksto turēšanos pierāda tas, ka būdami kristīti viņi gāja savās svētbirzīs un kaut slepenībā nodevās savām reliģiskām pārdomām. Jaunās varas nesēji cīnījās pret to visiem iespējamiem līdzekļiem: izcērtot svētbirzīs, sodot to apmeklētājus u. t. t.

16. g. s. Kurzemē un Zemgalē pirmais hercogs Ketlers, bet Vidzemē Gustavs Adolfs luteriska dogmatisma vārdā pieteica nesaudzīgu cīņu tradīcijām. Šo cīņu vadīja jaundibinātās Konsistorijas un formāli to pamatoja ar raganu un burvju vajāšanu, ko protestanti pārņēma no ienīstiem katoļiem. Ticību burvības reālītai un daimonoloģijas varai katoļu baznīca savukārt bija mantojusi no Romas impērijas.¹

Bet viss tas maz līdzēja, jo vēl 19. g. s. tika iznīcināta pēdējā svētbirzīs.²

Sākoties mūsu vēstures pētīšanai Jaunajos laikos, vēsturnieki sakopoja chroniku ziņas par mūsu dievestību un izskaidroja to

pēc grieķu un romiešu reliģiju līdzībām. To uztvēra tautas atmodas laika darbinieki Juris Allunāns, Auseklis, Pumpurs un citi viņu sekotāji un ar lielu dedzību šos uzskatus bez paškritikas ietērpa savos dzejas darbos.³

Vēlāk P. Šmits aizrādīja, ka *Latviešu reliģijas pētīšanas avoti jāmeklē nevis chronikās, bet tautas tradīcijās*. Viņš sarakstīja „Latviešu mitoloģiju“, kur norādīja šī virzienā, bet visur centās pierādīt kristiānisma ietekmi.

19. g. s. Krišjānis Barons (1835—1923) sāka vākt un sistematizēt *dainas*, kā paša savaktās, tā iepriekš viņa sakopotās. Tas bija milzu darbs, un šī darbā tad arī atklājas visā pilnībā mūsu tautas garīgā seja: viņas dzīve, dievestība, ētika.

Latvijas neatkarības pašā sākumā par mūsu seno dievestību radās plaša interese. Šo interesentu vidū it īpaši izcēlās mākslinieks, karavīrs un senātnes pētnieks Ernests Brastins, (dz. 1892. — arestēts 1940. g., un kopš tā laika nekas nav zināms par viņa likteni) kas nāca ar latviskām atzinām. Tapat, kā no tinēm un pūra lādēm cēla ārā krāšņos un mirdzošos tautas tērpus, tā viņš no dainu krājumiem izcēla mūsu tautas reliģiskās vērtības un kā *pirmais nopietnais mūsu reliģijas pētnieks* arī izvirzījās par atjaunotās latvju reliģijas, ko nosauca par *Dievturību* — pamatu licēju un vadītāju.

Šai jaunajai latviskajai reliģiskai kustībai radās piekritēji gara un sabiedrisko darbinieku aprindās un jaunatnē. Kā sekas 1926. gada Siena mēnesa 26. dienā tika nodibināta **LATVJU DIEVTURU DRAUDZE**.⁴

Ar to brīdi Dievturība ir augusi un gājusi plašumā Latvijā un tagad turpinās visās trimdas zemēs kā arī dzimtenē.

Nujorkā,
1967. gada Svecu mēnesī.

Jānis Dārdedzis

IEVADS

Pirms apmēram 4000 gadiem mūsu senās ciltis ienāca tagadējā Latvijā un apmetās uz dzīvi.⁵

Vēsture stāsta, ka pirms 5000 gadiem (trešā gadu tūkstoti pirms tagadējās ēras sākuma) āriešu pirmtautas pudurā notikusi „eksplzija“, ko varēja izsaukt cilšu veidošanās tautās, un kuŗas sava skaitliskā pieauguma dēļ meklēja jaunu dzīves telpu. Šādas kustības rezultātā, domājams, mūsu senās ciltis ieradās Latvijā.

Viņām tāpat, kā visām āriešu tautām purā līdzī nāca valodas elementi, sadzīves veids, *religiskas idejas, dievestības tēli, kas izveidojās visā pilnībā un ieguva īpatnējo nokrāsu uz Latvijas zemes un Latvijas dzīves, darba un dabas apstākļos*, kā to redzam mūsu tautas gara mantās, kas ietver sevi: dainas, teikas un pasakas, sakāmvārdus, mikļas un parunas. It īpaši *dainas* ir mūsu senās dzīves stāsts, dievestības avots un atziņu krātuve.

Svarīgs apstākļis mūsu dievestības izveidošanā ir tas, ka mums ir gan bijuši atsevišķi svētnieki, kas varētu būt bijuši seno tradīciju kopēji un izskaidrotāji, bet nav bijuši priesteru kārta. *Dievestības atziņu krāšanu un attīstību veikusi pati latviešu tauta* nododot ar dainu starpniecību tālāk no paaudzes uz paaudzi un tādā kārtā pasargājusi no priesteru izgudroto pasaku iepludināšanas tanī.

Pārsteidzoši lielu tuvību ar mūsu dievestības tēliem un reliģiskām idejām atrodam indīešu Vedās.⁶ Tas apliecina, ka abu tautu dievestības avoti ir bijuši āriešu pirmtautās reliģija, kuŗai latvieši (Baltu tautas), indīeši un irāņi stāvējuši vistuvāk.

Sekojošā apcerē mēģināsim apskatīt mūsu idejas, nozīmi un viņas tālos radus.

J. D.

PIRMAIS POSMS

Uzskatāmības labad mūsu dievestības uzbūvi varam iedomāties šādu.

DIEVS

Dieva laidums un nolikums

CILVĒKS

DIEVESTĪBAS, TEIKSMU UN PASAKU TĒLI

Cilvēks ar savu mūžam nerimtīgo zinātkāri ir meklējis iemeslus un atbildes dabas parādībām un sadzīves norisēm. Izprast to viņš nav varējis, bet atskārtis, ka ir kāda vara, ka ir kāda likumība, pēc kuņas nolikta rituma kārtojās viņu aptverošā dzīve. Viņš šo lielo mīklu — *Dieva nolikumu* — izskaidrojot pats savā iedomu pasaulē, ir *saskaldījis dievestības, teiksmu un pasaku tēlos*. Tos cilvēkojis, vai pārvērtis iedomu tēlos, piešķīris viņiem dažādas īpašības un izskatu un ievīlīcis savā dzīves lokā.

Šie dievestības, pasaku un teiksmu tēli ir svarīgas ceļa zīmes mūsu dievestības attīstībā un tās izpratnē.

I

DIEVS

Dievs ir esošais un paliekošais — visa sākums un padoms. Viņam nav sākuma ne gala. Latvju dievestībā *ir tikai viens, cilvēka prātam neaptveramais, Dievs*. Dainas par Viņu stāsta krāšņā dzejiskā valodā.⁸

Augstāk dzied cīrulītis
par visiem putniņiem;
augstāk Dieva padomiņš
aiz šo visu pasaulīti. F 342

Kur, Dieviņ' Tu paliksi,
kad mēs visi nomirsim.
Ne Tev tēva, ne māmiņas,
ne Tev savas ligaviņas. 33679

Dieviņš bija, Dievs palika,
Dievam gudrs padomiņš:
Dievs kokiem lapas deva,
Dievs vārpiņas tīrumā. F 238

Lēni, lēni Dieviņš brauca
no kalniņa lejiņā,
netraucēja ievas ziedu,
ne arāja kumeliņ'. 33683

Latvietis sajūt Dieva klātbūtni. Viņš zina, ka *Dievs ir lielā mūžības vara, kas noteic cilvēku likteņus un pasaulu gaitas, bet cilvēks to var tikai atskārt, ne saprast.*

Un kas var pateikt, kas ir Dievs?
Vai Viņš ir būtne līdzīga cilvēkam?
Vai Viņš ir gars?
Vai Dievs ir visu kosmisko spēku kopums?

II

DIEVESTĪBAS TĒLI

*Laima ir likteņa norise, bet augstākais likteņu vadītājs ir Dievs, kā visa pirmcēlonis.*⁹

Lūdzu Dievu, lūdzu Laimu,
abus divus mīļi lūdzu:
No Dieviņa veselību,
no Laimiņas labu mūžu. 9234

Kādu Laima mūžu lika,
tas bij man jādzīvo;
es nevaru pāri kāpti,
par Laimiņas likumiņu. 54816

Laimas ir trīs: Laima, Dēkla, Kārta.

Mana Dēkla, Kārta, Laima
iet pa ceļu runādamas,
Gana laba runājušas:
maizītē man dzīvot.

F 119, 334¹⁰

Dēkla bijusi mazu bērnu sargātāja. *Kārta* nav tā izveidojusies, kā Laima un Dēkla. Visas darbības, kas iederas Dēklai un Kārtai – izpilda arī pati Laima.

Ar Laimu, Dēklu un Kārtu Dieva laidums pārvērties daiļos tēlos, kam paliekama vērtība ne tikai reliģijā, bet arī nacionālajā mākslā.

Māra. *Māra* ir *vieliskās pasaules simbols*. Viņa ietveļ sevī visu *vielisko pasauli*.

Māras, kā vieliskās pasaules, atskārsmi atrodam jau indiešu Vedās (Atharvavedā), Upaniṣādās, Budistu tekstos un ziemeļrietumu āriešu seno reliģiju atliekās. Māras garajā attīstības ceļā redzams, ka viņa veidojusies no pirmatnēja demoniska spēka, un tā atliekas nomanāmas arī dainās.

Klusi, klusi padziedāju
bez saulītes vakarā,
lai nedzird mīla Māra
lai balstiņu nemaitā.

437 V 6

Dod, Dieviņi, jautru miegu
maza bērna māmiņai:
naktī nāca mīla Māra
mazu bērnu kaitināt.

2000¹²

Mūsu Māras īpašības gadutūkstošos ir pārveidojušās. Kas pamudinājis uz šādām pārvērtībām, iztrūkstot mūsu reliģisko prātnieku rakstiem, tagad nebūs nosakāms. Viens tomēr skaidrs: Māru skārusi mūsu reliģijas veidošanās un augšana, kuŗas gala iznākumā *Māra ir izveidojusies par vieliskās pasaules pārstāvētāju-simbolu ar labvēlīgām gādnieces īpašībām*.

Miļa Mārā man apjoza
trīs kārtām zelta jostu,
apjozdama tā sacijas
audzi liela, stāvi godā. 6629

Kas apjoza zelta jostu
apkārt manu rūdzu lauku?
Miļa Mārā apjozusi,
Jāņu nakti staigājot. 32647

Paēdusi, padzērusi,
pateicami Dieviņami.
Dieva galds, Māras maizē,
mūsu pašu sūra varai. 1479

Viela atrodas mūžīgā kustībā un nemitīgā maiņā. Tas nav pagājis secen, nepamanīts mūsu tautai un dainu dzejniekiem. Viņi šo mūžīgo vielas (Māras) mainīšanos ir tālāk saskaldījuši: Zemes mātē, Lauku mātē, Vēja mātē, Vēlu mātē, Meža mātē un (daudzās citās mātēs, kas nāk un atkal iekļaujas kopējā vieliskā pasaulē M ā r ā.

III

TEIKSMU UN PASAKU TĒLI

Teiksmu un pasaku tēli tāpat ir mūsu tautas iedomās radītas būtnes, kas iet līdztekus dievestības atziņām — tās papildinot, paskaidrojot vai dodot lielāku dzejisku krāšņumu.

DIEVA DĒLI

Dieva dēli¹³ ir *debesu spīdekļi un gaismas nesēji*. Dainās Dievu sauc par Debesstēvu, un debesu spīdekļi varēja iegūt Dieva dēlu vārdu. Bez mēness, Ausekļa par Dieva dēliem uzskatāmi: Sauls vedējs Ūsiņš, Pērkons, Jānis, Metenis u. c.

Mēnesnieks, Dieva dēls,
kam tu dienu neligoji?
kam tu savu augumiņu
nakti vien maldināji?

Kalējs kala debesīs,
ogles bira Daugavā:
Dievadēlis Saules meitai
zelta jostu kaldināja. 33726

Ūsiņš ir tuvos rados ar Vedās apdzejotiem dvīņu brāļiem Ašviniem, kas ir Ušas — Rītausmas vedējiem. ^{14, 15, 16}

Pērkons — dabas spēku simbols. ^{17, 18}

Jānis — kas plaši atrodams ziemeļrietumu āriešu tautās, ir saistīts ar *gaismas kustību*. ^{19, 20, 21}

Metenis — senākais gada sākums. ^{22, 23}

Eiropas zinātnieki H. Oldenbergs (Die Religion des Vedas), O. Šrāders (Aryan Religion) u. c. atrod neapšaubāmu latviešu Dieva dēlu radniecību ar aizvēsturiskiem indiešu Ašviniem un grieķu Dioskūriem.

Latviešu indologs Dr. H. Dikmanis izteica līdzīgus uzskatus norādīdams, ka daudzi apstākļi apstiprina šo radniecību.

Saules meitas. Kā Dievam ir dēli, tā Saulei ir tikai meitas. Teiksmas par Dieva dēliem un Saules meitām ir ļoti senas un mantotas no āriešu pirmtautas. ²⁴

Pēc Saules meitām cer un arī apprec Dieva dēli. Apdzejotas arī citas izdarības.

Kam tie sirmi zirgi stāv
pie Saulītes nama durīm?
Dieva dēla sirmi zirgi,
Saules meitas precinieka. 33799

Auseklītis agri lēca,
Saules meitu gribēdams.
Lec, Saulīte, pati agri,
nedod meitas Ausekļam. 36, 95, 121.

Saules meitu precinieki: Dieva dēli vispārējā nozīmē, bet ir arī saukti vārdā Auseklis, Mēness.

Indiešu Vedās atrodam himnas par Somas-mēness precībām ar Saules meitu – Sūryā. Rigveda X 85.

Jumis. Par Jumi sauc divus kopā saaugušus riekstus, divas vārpas viena labības stiebra galā. Arī dvīņus dažreiz sauc par Jumi, bet vairāk gan Jumi attiecina uz augiem un stādiem. ^{25, 26}

Pa pāriem rudzi, mieži,
pa pāriem apeniši.
Pa pāriem jauni ļaudis
uz rudeni pārojās. 13777

Dainas min arī Jumja sievu.

Latvju dievestībā *Jumis ir paturējis vissenāko dzīvības saglabāšanas, turpināšanas un vairošanas gādnieka nozīmi*, kas nāk no āriešu pirmtautas reliģijas.

Māras meitas. Pēc visa spriežot Māras meitas varētu būt, kādi noslēpumaini, rosīgi dabas spēki, ko noģiedusi tauta un ietērpusi dzejas tēlos. ²⁷

Mārietīņa, Māras meita
trīs cekulu pinējiņa:
vienu devu Dieviņam,
otru Dieva dēliņam . . . 33842

Nekur Mārai nav minēts kāds dēls, kā to varēja sagaidīt, ja Māra būtu cēlusies no Marijas.

Velis ir cilvēka neredzamā daļa, kas kādu laiku pēc nāves uzturas mirušā cilvēka dzīves vietas tuvumā. ²⁸

Velns ir visu ļaunumu iemiesojums, un tamdēļ pretēji gaišajam un labajam Dievam to tēlo baigā izskatā: melnu, spalvainu ar ragiem un asti, viena kāja gaiļa, otra zirga. Velns ir apsēsts ar niķiem un ļauniem nodomiem, lai kaitētu cilvēkam. Viņam ir sieva un bērni un citi radi, kas tāpat ļaunu domu un darbu pilni. Neskatoties uz Velna ļaunajām un pārdabīgajām īpašībām –

viņš ir lētticīgs, pamulķis, viegli piemānāms. Cīņā ar gudru at-
tapīgu un izveicīgu cilvēku Velns vienmēr paliek zaudētājs.²⁹

Iespējams, ka mūsu tautas prātniecība šeit parāda Velna tēlā
paša cilvēka mulķību. Un, vai ļauni darbi, ko pastrādā cilvēki,
pirmā kārtā nav mulķība?

Lai bēdāja Velns par Velnu,
es par Velnu nebēdāju,
es saminu Velna māti
zem kumeļa kājiņām. 34056

Jods ir ļauna būtne. Tautā runā par k ā v i e m — ziemeļblāz-
mu, ka jodi kaujās.^{30, 31}

Zirgi zviedz, Jodi brauc,
tek upīte dzirkstēdama,
es stāvēju maliņā
ar aso zobentiņu. F 161, 61

Raganas ir ļaunas sievietes, kas pārvērtušas var skriet pa gai-
su. Viņas var pieburt dažādas nelaimes, slimības un citas lik-
stas.³²

Laumas — raganām līdzīgas ļaunas būtnes.³³

Vilkači ir bijuši cilvēki, kas prātuši pārvērsties vilkos, lai pēc
tam plosītu lopus un cilvēkus.³⁴

Sumpurņi — teiksmaina izskata radījumi: cilvēka augums ar
suņa galvu. Tie plosījuši un ēduši cilvēkus.³⁵

Lietuvēns — necilvēcīga būtne, kas moka ļaudis un lopus.³⁶

Pūķis, to dēvē par Pūteju, Ruņģi, Vilci u. c. Vinam ir zaglīga
daba, un Pūķis ir mantas rāusejs.³⁷

IV

DZĪVES LOKS

DVĒSELE^{38, 39, 40}

Ar dzimšanu cilvēks uzsāk savas dzīves gaitas — ar nāvi tās izbeidzas.

Latvju dievestībā *svarīga loma dvēselei*, ko cilvēks saņem piedzimstot.

Spoža zvaigzne notecēja
pie līgavas namdurvīm:
tā nebija spoža zvaigzne,
tā bērniņa dvēselīte. 3439

Dvēsele — Dieva velte — ir tas gaišums katrā cilvēkā, ko Viņš piešķīris uz visu mūžu. Cilvēka varā šo gaišumu padarīt plašāku, siltāku vai to apslāpēt.

Savā dzīves ceļā cilvēks lūko tuvoties Dievam. Visbiežāk viņš meklē Dievu ļaunā dienā, nelaimē, dzīves samezgljumos. Bet viņš zina, ka tikai sekojot Dieva padomam varēs izvairīties no savām likstām.

Ej, Dieviņ, Tu pa priekšu,
es Tavās pēdiņās:
nelaid mani to celiņu,
ko tie ļauni ļaudis iet. 9096

Dievs ir gaišais un patiesais ceļš. Latvietis grib iet šo ceļu. Un iet viņš grib *nevis aiz bailēm* no soda vai pēc kādas pavēles, *bet sajuzdams iekšēju nepieciešamību* kļūt labākam. Viņš arī apzinās savu cilvēcīgo vājumu: tāpēc lūdz — nelaid mani to celiņu, ko tie ļauni ļaudis iet.

Un Lielais Padomdevējs, Brīdinātājs, gaišā ceļa gājējs ir Dievs, un ar viņu cilvēks grib piepildīt savu dzīves uzdevumu.

Cilvēka mūžs ar savu raibo dzīves jostu, ar savām labām un ļaunām dienām tuvojas beigām — dzīves loks noslēdzās. Dvēsele atstāj augumu.

Vediet mani dziedādāmi,
nevediet raudādāmi,
lai iet mana dvēselīte
pie Dieviņa dziedādāma. 27014

Dvēsele atgriežas pie Dieva – viņa ir cilvēka nemirstīgā daļa. Dievišķais gaišums līdzējis nostaigāt nolikto mūža ritējumu: redzēt šo skaisto, brīnišķīgos veidos, krāsās, skaņās un noskaņās ietērpto pasauli un atskārst lielo brīnumu Dievu, kam pakļauts viss šeit un cilvēka prātam neaptveramā izplatījumā.

Augumu saņem Māra (zeme, Zemes māte, Kapu māte, Veļu māte).

OTRAIS POSMS

LATVISKAS UN NELATVISKAS RELIĢISKAS IDEJAS. ⁴¹

Senatnē mums nevajadzēja īpašu paskaidrojumu par mūsu dievestību un tās idejām, jo katram latvietim bija skaidra mūsu reliģija, un katrs to kopa netraucēts. Tagad turpretī, Dievturību ielenkušas svešas ticības un sektes, tāpēc paskaidrojumi par latviskām dievestības idejām ir nepieciešami.

I

DZĪVOŠANAS TIKUMI ⁴²

Darbības tikums, ar ko vienmēr varējusi lepoties mūsu tauta. Sekodami darbības tikumam sasniegsim panākumus garīgā dzīvē un materiālā labklājībā. Lai atceramies tikai mūsu neatkarīgās Latvijas īsos 20 brīves gadus ar to milzu augšupeju uz Pirmā pasaules kara gruvešiem, kas tika veikta darbā un rosmē.

Esi darbīgs!

Saderības tikums ir prast kārtot attieksmes ar kaimiņiem, svešiem ļaudīm un citām tautām. Atsevišķu cilvēku, ģimeņu un tautu dzīvē gadās pārpratumi, naidīgas izdarības — saderībai jāsarīgā ļaudis no tām. **Esi saderīgs!**

Taisnības tikums prasa, lai katrs darītu tā, kā vajaga, lai viens otram nedarītu pāri. Valsti taisnību kārtot likumi, bet tie nav pildāmi, ja taisnības likums nav sirdī.

Esi taisnīgs!

Dieva godbijības tikums izpaužas godbijībā pret visu labo un tikumīgo, kā arī Dieva iestādīto likumu ievērošanā. Godbijības tikums nosaka daudzas rīcības, kas apgarotas ar godbijības un cieņas jūtām.

Esi godbijīgs!

II

Ļaunums. Dainas, teikas un pasakas stāsta par ļaunuma veidiem, kuŗi nav daudz mainījušies arī mūsu dienās. Ļaunuma cēlonis galvenā kārtā ir pats cilvēks, bet bieži piemin Velnu un citus pasaku tēlus ar viņu ļauniem nodomiem un darbiem. Ļaunumu var pārvarēt ar prātu, attapību un gudru pretrīcību.^{43, 44}

Es samīnu Velna galvu
zem kumeļa kājiņām;
Velna galva, mana roka,
mans tērauda zobentiņš. 34122

*Sods.*⁴⁵ Latvju dievestībā cilvēks, neklausot Dieva nolikumam vai Viņa padomam — nomaldās, piedzīvo daudz likstu, aiziet „to celiņu, ko tie ļauni ļaudis iet“, vai pat piedzīvo savu galu. Tas viss notiek šīnī dzīvē: labais un ļaunais. Un latvietis atzīst:

... soda Dievs mūžiņā,
soda mūža galiņā. 9120

Kristietības ievestais Velns un spīdzinātava - elle⁴⁶ ir krasā pretstatā ar reliģiski latvisko Dieva izpratni.

Latvju dievestība nepazīst pēcnāves sodus, jo Dievs atlāvis cilvēkam par pēcnāves dzīvi zināt tik pat daudz, cik cilvēks zina par savu dzīvi pirms dzimšanas.

GADSKĀRTA⁴⁷

Latviskā gada iekārtojuma un svinamo dienu pamatā: 1) saules stāvoklis debesu lokā, 2) auglības un dzīvības izpausme un 3) zemkopja darbs sētā un druvā.

Tika atzīmēts ikkatrs gada ceturksnis: Liela diena, Jāņi, Apjumības un Ziemassvētki. Bez šīm svinamām dienām bija vēl Meteņi, Ūsiņa diena, Māras diena u. c.

Meteņi. Ar Meteņiem senatnē sākās Jaunais gads. Meteņi ir pēdējā ķekatnieku diena. Meteņus svin Sveču mēn. 10. dienā.

Lielā diena — to svin Sērsnu mēn. 21. dienā, kad diena un nakts vienā garumā. Šī ir Jaunā gada pirmā ceturkšņa svinamā diena, un ar to atzīmē pavasara sākumu.

Ūsiņa diena — ievada vasaru un vasaras lauku darbus. Tā ir saimnieciskā gada sākums, dzīves vietas mainīšanas diena, lopu pirmā ganu diena, pirmā zirgu pieguļas nakts. To atzīmēja Sulu mēn. 23. dienā.

Jāņi, ko svin Ziedu mēn. 23.-24. dienā, ir *gaismas kustības* svētki. Tie ir vasaras saulgriežu laiks, kad Saule visaugstāk debesu lokā, kad daba sasniegusi vislielāko krāšņumu un ziedu bagātību. Jāņi ir skaistākie latviešu svētki.

Māras — rudens sākums (Rudzu mēn. 15. dienā). Māras dienu svinēja lopiem, tāpat kā Ūsiņa dienu zirgiem.

Apjumības — rudens svinamais laiks. Šinī laikā notiek ražas novākšana, un tamdēļ rudens svinamais laiks saistīts ar applāvībām. Applāvībās Jumis un Jume tiek apdziedāti un iesaistīti izdarībās, jo viņi ir dzīvības saglabāšanas un auglības turpināšanas daudzinajums. Jumja diena Silu mēn. 29. dienā.

Mārtiņš — ziemas iesākums. Mārtiņš, kāds teiksmains Māras kalps — tāds pats, kā Ūsiņš Saulei. Šis Māras kalps ir pats Pērkons, kas aizslēpies aiz Mārtiņa vārda — rībinādams atjāj savā goda dienā Sala mēn. 10. dienā.

Ziemas svētki — bagātākās svinības gadskārtā. Ar tiem atzīmē ziemas saulgriežus. Pie svinību izpriecām pieder bluķa vilkšana un dedzināšana, kā arī iešana ķekātās. Vilku mēn. 25. dienā.

MĒNEŠU NOSAUKUMI

1. Ziemas	7. Siena
2. Sveču	8. Rudzu
3. Sērsnu	9. Silu
4. Sulu	10. Veļu
5. Lapu	11. Sala
6. Ziedu	12. Vilku

Latviešu dievestība, kas izveidojusies pēdējo 4000 gadu laikā uz Latvijas zemes, Latvijas dabas, dzīves un darba apstākļos, un ko dainas saglabājušas līdz mūsu dienām, ir mūsu tautas atskārtais ceļš pie Dieva.

Tur ir daudz teiksmu, bet nav pasaku, tur ir daudz dzīves gudrības, bet nav draudu un varmācības, tur redzams cilvēka dzīves ceļš no dzimšanas līdz kapam, kas ietverts Dieva atskārtsmes gaismā.

Lai atļauts, šeit, izteikt sirsnīgu pateicību J. Bērziņa kungam, indologam Dr. Dikmaņa kungam, I. Dikmaņa kundzei un I. Šķip-snas kundzei par līdzdalību šīs grāmatas veidošanā.

LATVJU DIEVESTĪBA

AVOTI UN PIEZĪMES

PRIEKSVĀRDI

1. A. Švābe, Tautas dziesmu likteņi, Latviešu tautas dziesmas I, Imanta 1952. Kopenhāgenā, Dānijā.
2. A. Spekke, History of Latvia. Stockholm 1950. Sweden.
3. J. Bračš, Labietis 23. burtn. 1962. Chicago, U.S.A.
4. J. Bračš, Labietis 23. burtn. 1962. Chicago, U.S.A.

IEVADS

5. F. Balodis, Det äldsta Lettland. Stockholm 1940.
F. Balodis, Mūsu zemes 4000 gadu.
6. Vedas: Rigveda, Yajurveda, Samaveda un Atharvaveda. Vēdu iedalījums pēc satura atrodams Labieša 23. burtn. J. Dārdedža rakstā Vedas.

PIRMAIS POSMS

I

DIEVS

7. E. Brastiņš, Cerokslis.
Vārds *Dievs* — nāk no āriešu pirmtautas reliģijas un sanskritā to atrodam kā *Deva*, kas nozīmē: gaišs, mirdzošs. Franču zintinieks Meijē (Antoine Meillet) savos rakstos norāda, ka daudzas Vēdu dievības ir pārņēmas no āriešu pirmtautas reliģijas. Domājams, ka vārds *Deva* sākumā būs apzīmējis tikai vienu Dievu, bet vēlāk priesteru ietekmē kļuvis par sugas vārdu. Latviešu dievestībā tas ir īpašvārds un nav bijis pakļauts pārmaiņām, ar to apstiprinot vārda nemainību, kāds tas paņemts no āriešu pirmtautas. Salīdzinājumam: latviešu valodā — Dievs, avgšz. izloksnē — Dīvs, Dīs, lietuviešu val. — Dievas, senprūšu — Deivas, irāņu — *Daeva*, grieķu — *theoi*, romiešu — *dii*, latīņu — *deus*.
8. Dainas.

II

DIEVESTĪBAS TĒLI

LAIMA

9. E. Brastiņš, Cerokslis.

10. Dainas.

Laimas līdziniecī Lakšmī atrodam Vedās kā laimes un nelaimes dievieti. Vēlākos indiešu rakstos Lakšmī sastopama, kā bagātības, pārticības, laimes un skaistuma dieviete.

MĀRA

11. E. Brastiņš, Cerokslis.

12. Dainas

Māras tēlu atrodam senrakstos — *Atharvavedā kā demonisku spēku*. Vēlāk tas pārdzīvo daudzas pārmaiņas savā attīstībā. Pārmaiņām var izsekot šādos avotos:

Labietis 4., 7. un 17. burtniecās.

F. Balodis, Mūsu zemes 4000 gadu.

A. Spekke, History of Latvia.

Encycl. of Religions and Ethics. Scribners Sons, New York.

Monier Monier-Williams. Sanskrit English Dict. Oxford, 1960.

W. D. Whitney, Atharvaveda. Angļu val.

Swami Nikhilinanda, The Upanshads. Harper & Bros., New York.

R. P. Childers, Dict. of Pāli language.

Pāli teksti: The Māhavanšo. Colombo 1837.

Dhammapadam. Copenhagen 1855.

The Dhammapada. New York 1965.

Chr. Humphreys, Buddhism.

E. Windish, Māra und Buddha.

Grimm, Ethimol. Wörterbuch.

L. H. Grey, The Mythology of all Races, Boston 1918.

Vēl jāpiezīmē, ka Pāli valoda — sanskrita izloksne, kuŗā sludināja savu mācību Buda, beigusi eksistēt pirms tagadējās ēras.

III

TEIKSMU UN PASAKU TĒLI

DIEVA DĒLI

13. E. Brastiņš, Cerokslis.

ŪSIŅŠ

14. 15. E. Brastiņš, Cerokslis.

16. J. Dārdedzis, Ūsiņš, Ašvini, Dieva dēli. Labietis 22. burtn. 1961.
Rigvedā plaši apdzējota Ašvinu (sanskritā: Ašva — zirgs) darbība. Viņi ir Ušas-Rītausmas vedēji, Saules meitas precinieki.

PĒRKONS

17. E. Brastiņš, Cerokslis.
18. J. Dārdedzis, Parjanyah — Pērkons. Labietis 25. burtn. 1963.

JĀNIS

19. E. Brastiņš, Cerokslis.
20. V. Ozoliņš, Jāņi. Labietis 10. burtn. 1957.
21. J. Dārdedzis, Janus, yāna, Jānis. Labietis 27. burtn. 1964.

METENIS

22. 23. E. Brastiņš, Cerokslis.

SAULES MEITAS

24. E. Brastiņš, Cerokslis.

JUMIS

25. E. Brastiņš, Cerokslis.
26. J. Dārdedzis, Jumis. Labietis 21. burtn. 1961.

MĀRAS MEITAS

27. E. Brastiņš, Cerokslis.

VELIS

28. E. Brastiņš, Cerokslis.
Vārda velis izcelsme nav gluži skaidra. Velis ir cilvēka auguma dvīnis, kas sastāv no vēl nezināmas staru matērijas.

VELNS

29. E. Brastiņš, Cerokslis.
Pasakas par velniem. Imanta Kopenhāgenā, Dānijā.

JODS

30. 31. E. Brastiņš, Cerokslis.
Rigvedā un Atharvavedā atrodami Yatū un Yatudana, demoniski spēki, kas varētu būt mūsu Joda tālie radī.

RAGANAS

32. E. Brastiņš, Cerokslis.

LAUMAS

33. E. Brastiņš, Cerokslis.

VILKAČI

34. E. Brastiņš, Cerokslis.

SUMPURŅI

35. E. Brastiņš, Cerokslis.

LIETUVĒNS

36. E. Brastiņš, Cerokslis.

PŪKIS

37. E. Brastiņš, Cerokslis.

IV

DZĪVES LOKS

DVĒSELE

38. E. Brastiņš, Cerokslis.

39. J. Veselis, Dievs un dvēsele.

40. J. Dārdedzis, Dzīves loks. Labietis 10. burtnīca 1957.

OTRAIS POSMS

I

LATVISKAS UN NELATVISKAS RELIĢISKAS IDEJAS

41. E. Brastiņš, Cerokslis.

DZĪVOŠANAS TIKUMI

42. E. Brastiņš, Cerokslis.

II

ĻAUNUMS

43. E. Brastiņš, Cerokslis.

44. J. Dārdedzis, Ļaunums un sods. Labietis 12. burtn. 1957.

SODS

45. J. Dārdedzis, Ļaunums un sods. Labietis 12. burtn. 1957.

PARADĪZE UN ELLE

46. J. Dārdedzis, Paradīze un elle. Labietis 15. burtn. 1958.

III

GADSKĀRTA

47. J. Kūlis, Latviskā gadskārtā. Labietis 1. un 2. burtn. 1955.

Jānis Dārdedzis

LATVIAN RELIGION

an outline

Notes on pronunciation of the letters is identical with those of the Latin language.

a	has	the	sound	of	u	in	but
ā	”	”	”	”	a	”	father
c	”	”	”	”	ts	”	tsar
č	”	”	”	”	ch	”	charter
e	”	”	”	”	e	”	let
i	”	”	”	”	i	”	it, hit
ī	”	”	”	”	ee	”	see
o	”	”	”	”	o	”	molest
š	”	”	”	”	sh	”	shine
u	”	”	”	”	u	”	full
ū	”	”	”	”	oo	”	moon

LATVIAN RELIGION

FOREWORD

The ancient Latvian religion, which has existed for thousands of years, was threatened most seriously in the thirteenth century by the German invasion. The goal of the invaders was the acquisition of new territories, the capture of slaves and the establishment of an easy and advantageous life for themselves in the new lands.

The aggression was carried out under the cover of propagating the Judeo-Christian religion and of saving pagans from damnation. The attack was two-pronged: fire and sword were to crush the resistance of the natives, while the teachings of the new religion were to keep them obedient and subservient to the new rulers of the land.

After a hundred-year struggle, the invaders succeeded in crushing our independence, but in the spiritual domain their achievement fell short of their hopes. Our ancient religion was not subdued; rooted deeply in the hearts of the people, it could not be eradicated. The tenacity with which the Latvians held to their religion is seen from the fact that, though baptized, they continued to tend their sacred groves and devote themselves, even though secretly, to their religious contemplations. The new rulers fought the native religion with every means at their disposal; thus, the sacred groves were cut down, and those who frequented them were persecuted.

In the sixteenth century, Gotthard Kettler, the first Duke of Kurzeme and Zemgale, and Gustavus Adolphus, the King of Sweden, who then ruled Vidzeme, began relentless attacks on native traditions in the name of the Lutheran dogma. The attacks

were led by the newly established Consistory and were disguised as witch hunts, an activity which the Protestants took over from the hated Catholics. The Catholic Church had, in turn, inherited the belief in the reality of witchcraft and in the power of demonology from the Roman Empire.¹ The new persecutions, however, were of little avail; it was only in the nineteenth century that the last sacred grove of the Latvians was destroyed.²

When the study of our history began in modern times, historians culled information about our religion from the chronicles and explained it in terms of similarities with the Greek and Roman religions. Their views were taken up by the participants in the movement of national awakening, e. g. Juris Alunāns, Auseklis, and Pumupurs, who, together with a number of followers, expressed those views with great ardor in their literary works without, however, exercising any critical judgement.³ Later P. Šmits showed that the sources for studying the Latvian religion must be sought not in the chronicles, but in the folk traditions themselves. P. Šmits wrote *Latviešu mitoloģija* (*Latvian Mythology*) in which he demonstrated the correct approach; at the same time, however, he searched everywhere for Christian influences.

In the nineteenth century, Krišjānis Barons (1835-1923) began to collect *dainas* (i. e., folk songs). He then systematized not only those collected by himself, but also the *dainas* that had been collected earlier by others. It was a gigantic task; the systematization of some 60,000 basic *dainas* revealed the soul of our people fully: its life and religion, and its ethics.

At the very beginning of independent Latvia, our ancient religion received wide attention. Among the outstanding persons interested in it was the artist, soldier and explorer of history Ernests Brastiņš (born in 1892; he was arrested in 1940, during the first communist occupation, and his fate since then is unknown.). He came forth with Latvian-oriented views and discoveries. Just as the resplendent national costumes were recovered from the depths of dowry-chests and boxes, so did Brastiņš bring forth our national religious values from the collections of *dainas*. E. Brastiņš was the first serious investigator of our religion and became

the founder and leader of the renewed Latvian religion which was given the name *Dievturība*.

This new religious movement found followers among people in cultural and public life and among young people. Consequently, on June 26, 1926, the *Latvian Dievturu Communion* was established.⁴ Beginning with this day, *Dievturība* increased and expanded and now continues to grow in all the lands of exile as well as in Latvia.

New York,
The Month of Candles,
1967

Jānis Dārdedzis

INTRODUCTION

Approximately 4000 years ago our ancient tribes arrived in the present Latvian territory and settled down.⁵

According to history, some 5000 years ago, at the beginning of the third millenium before the present era, an "explosion" took place in the original cluster of the Aryan (i. e., Indo-European) peoples, possibly due to a search for new living spaces by the expanding tribes. As a result of this movement, it is believed, our predecessors arrived in Latvia.

They, like other Aryan peoples, carried with them the original elements of language, social order, and religious ideas and images, later to be developed to their full stature; this development took place on the Latvian land and obtained its particular character within the setting of Latvian nature, life, and work, as evidenced by our folklore. Latvian folklore consists of *dainas*, myths and tales, proverbs, riddles, and adages. The *dainas* in particular are the source of our knowledge of the past life of the Latvian people; they are the depository of religious ideas and of wisdom.

An important feature in the development of our religion is the absence of a class of priests, even though there were individual religious practitioners who might have carried out and explained the ancient traditions. The religious concepts were maintained and developed by the Latvian people themselves and transmitted from generation to generation by means of the *dainas*, thus keeping the religious domain free from fanciful inventions of individual priests.

Our religious ideas and images show a surprising closeness to those of the Indian *Vedas*.⁶ Such similarity attests that the source of the religion of both peoples lies in the of the proto-Aryans to whom the Latvians (the Balts), the Indians, and the Iranians have the closest relationship.

In the following pages, our ideas, their meanings and their extended relationships will be considered.

J. D.

FIRST SECTION

To facilitate comprehension, the structure of our religion, can be conceived as follows:

GOD

The Creation and Laws of God

MAN

Religious Images, Mythological and Folk-tale Figures

In his insatiable curiosity, man has always sought causes and explanations for the natural phenomena and social processes which he observes. While early man was not capable of understanding them, he nevertheless became aware of the existence of some power and some order in accordance with which the life surrounding him, and including him, takes place. This great riddle — God's order — was explained in terms of the Latvian imagination by splitting it up into separate religious, mythological and folk-tale concepts. Man anthropomorphized these concepts, or transmuted them into imaginary figures characterized by various qualities and appearances, which he then included into his own life.

I.

GOD

*God (Dievs)*⁷ is what exists and remains, the beginning and the sustainer of everything. He himself has no beginning and no end. *In the Latvian religion there is only the one God* who is inaccessible to man's intellectual understanding. The *dainas* inform us about God in poetic language:⁸

The skylark sings higher
than all other birds;
God's providence is higher
and beyond this entire world.

F 344

God was, God remained,
God had wise providence:
God gave leaves to the trees
and ears to grain in the field. F 238, 355

Dear God, what will you do
when we all die?
You have neither father nor mother,
nor a bride of your own 33679

Ever so slowly, God drove
from hilltop into the valley,
disturbed neither the alder blossom
nor the plowman's horse. 33683

A Latvian feels the presence of God. *He knows that God is the eternal power which determines the fate of man and the ways of the several worlds; however, man can only apprehend, not understand it.*

Who can say what God is?
Is He a being similar to man?
Is He a spirit?
Is He the total sum of all cosmic forces?

II

RELIGIOUS IMAGES

Laima is the unfolding of fate; the highest determination of fate is nevertheless that of God who is the first cause of everything. 9

I begged God, I begged *Laima*,
I begged both of them sincerely:
from God I begged good health,
from *Laima* a good life. 9234

The kind of life *Laima* decrees
that kind I have to live;
I cannot step outside
Laima's decree.

54816

There are three *Laimas*: *Laima*, *Dēkla*, and *Kārta*.

My *Dēkla*, *Kārta*, *Laima*
walked in the road talking:
they have talked well enough:
I'll live in prosperity.¹⁰

F 119,334

Dēkla was the guardian of small children. *Kārta* is not as clearly envisioned as *Laima* and *Dēkla*. All the activities ascribed to *Dēkla* and *Kārta* are also carried out by *Laima* herself.

With *Laima*, *Dēkla*, *Kārta* the creation of God has acquired expression in beautiful images which are of permanent value not only in religion, but also in our national art.

Māra is the symbol of the world of matter. *Māra* encompasses all of the material world.¹¹ As such, *Māra* already appears in the Indian *Vedas* (*Atharvaveda*), in *Upanishads*, in Buddhist texts and in the remnants of the religions of the Aryan peoples of north-western Europe. The long development of the concept of *Māra* reveals that it has its origin in a primeval demonic force; some vestiges of this force are found in our *dainas* also:

I sang very, very quietly
after the sun had set in the evening,
so that dear *Māra* wouldn't hear me,
and wouldn't impair my voice. 437 v6

Give, God, light sleep
to the mother of a small child:
during the night dear *Māra* comes
to tease small children.¹² 2000

The qualities of our *Māra*, however, have been transformed during the intervening millenia. The reasons for these changes

cannot be determined at the present time, but it is clear that the Latvian *Māra* has been affected by the general development and growth of our religion so that in the end *Māra* has come to symbolize the world of matter and has the qualities of a benevolent provider:

Dear *Māra* tied a golden belt
around my waist three times,
saying as she did so:
Grow up and have honor! 6629

Who tied a golden belt
around my rye field?
Dear *Māra* did it
walking on midsummer night. 32647

Having eaten and drunk
we thank God.
God's table, *Māra's* bread.
our own great effort. 1479

Matter is in a state of constant flux and eternal change. Our people and the poets of the *dainas* have not failed to observe it; they have expressed the constant change of matter (*Māra*) by splitting up the concept into a series of images: Mother of the Earth, Mother of the Fields, Mother of the Wind, Mother of *Vēli*, Mother of the Forest, and many other „mothers“, all of whom enter into and are part of the common material world, *Māra*.

III

MYTHOLOGICAL AND FOLK-TALE FIGURES

The figures occurring in myths and folk-tales similarly are being conceived in the imagination of our people; they parallel the religious images, at the same time supplementing, explaining, and elaborating them.

God's sons (*Dieva dēli*)¹³ are heavenly bodies and carriers of light. The *dainas* call God the „father of heaven“ and thus the heavenly bodies could acquire the name of „sons of God“. Besides the Moon (*Mēness*) and the Morning Star (*Auseklis*), the following are considered to be God's sons: *Ūsiņš* who brings the Sun (*Saule*); Thunder (*Pērkons*); *Jānis*; *Metenis* and others.

Ūsiņš is closely related to the twin brothers *Ashwins* of the Vedas who lead *Usha*, the morning dawn.^{14, 15, 16}

Pērkons is a symbol of natural forces.^{17, 18}

Jānis, widely known among the northern European peoples, is connected with the movement of light.^{19, 20, 21}

Metenis was, in earlier times, the beginning of the year.^{22, 23}

European scholars, e. g. H. Oldenberg, (*Die Religion des Vedas*) O. Schrader, (*Aryan Religion*) etc., have found a deep relationship of the Latvian *Dieva dēli* with the prehistoric Indian *Ashwins* and the Greek *Dioscurs*.

Further, our Latvian Indologist Dr. H. Dikmanis has recently expressed similar views by stating that there are many reasons for such assumptions but no valid reasons for the contrary.

Sun's daughters (*Saules meitas*). Just as God has only sons, so the Sun has only daughters. The myths about the sons of God and the daughters of the Sun are very ancient and have been inherited from the Proto-Aryans.²⁴

The sons of God court and wed the daughters of the Sun. Other activities are also depicted by the *dainas*:

Whose gray horses are they
standing at the doorstep of the Sun?
They're the gray horses of God's son,
the suitor of the Sun's daughter. 3379

The Morning Star rose early
hoping to get the Sun's daughter;
rise early yourself, Sun,
don't give your daughter to Morning Star. 36, 95, 121

The suitors of the Sun's daughters are the God's sons generally, but specifically named are the Morning Star and the Moon. In the Indian *Vedas* (*Rigveda* X. 85) there are hymns about the wedding of *Soma* (Moon) with *Sūryā* (Sun's daughter).

Jumis. The term *Jumis* designates twin growth, such as two nuts that have grown together or a pair of ears on a single stem of rye, barley or other grain. Sometimes the term is also applied to human twins, but usually it refers to plants. ^{25,26}

Pairs of rye, pairs of barley,
pairs of hops;
into pairs do young people
fall in the autumn. 13777

The *dainas* also mention the wife of *Jumis*.

In the Latvian religion, *Jumis* retains a meaning which stems from the earliest Aryan times, namely that of maintaining and increasing life.

Māra's daughters (*Māras meitas*). From all available evidence, *Māra's* daughters could be some mysterious active natural force which the Latvian imagination has fathomed and clothed in poetic images. ²⁷

Mārietīņa, Māra's daughter,
plaiter of three tufts:
one she gave to God,
the other to God's son . . . 33842

The *dainas* never mentioned a son of *Māra*, as one would expect, if *Māra* had evolved from the image of St. Mary.

Velis is the imperceptible part of man; for a time after death, the *velis* remains in the vicinity of the dead person's home. ²⁸

Devil (*Velns*). The Devil is the embodiment of all evil; in contrast to the good and bright God, the figure of the Devil is fearfully depicted as being black, feather-clad, with horns and a tail, with one foot that of a rooster, the other that of a horse.

The Devil is preoccupied with whims and evil intentions toward man. He has a wife and children and other relatives who are likewise full of evil thoughts and deeds. Despite the Devil's evil and supernatural qualities, he is also credulous, dull-witted and easily cheated. In a contest with a clever, witty, and skillful person, the Devil is always the loser.²⁹

It is possible that our folk reasoning has represented in the figure of the Devil the stupidity of man himself: the evil deeds of men are indeed foolhardy.

Let the Devil worry about the Devil,
I won't worry about him;
I ran down the Devil's mother
under the feet of my horse. 34056

Jods is an evil being. There are folk sayings about *kāvi*, or arctic lights, being the result of the clashing of *jodi*.^{30,31}

The horses neigh, the *jodi* drive
the river runs flashing;
I stand on the river-bank
with a sharpened sword. F 161, 61

Witches (raganas) are evil females capable of flying through the air when transformed. They can cast spells causing various misfortunes and sickness.³²

Laumas are evil beings similar to witches.³³

Werewolves (vilkači) are persons who can transform themselves into wolves in order to attack and devour cattle and men.³⁴

Sumpurņi are creatures of fantastic appearance; they have human bodies with dog's heads and they are said to attack and eat people.³⁵

Lietuvēns is a non-human being who tortures people and farm animals.³⁶

The Dragon (Pūķis) is also called *Pūtējs*, *Ruņģis*, *Vilcis*, etc. He is of a thieving nature and amasses riches.³⁷

IV
THE LIFE CYCLE

The Soul. ^{38, 39, 40}

The cycle of life begins with birth and ends with death. In the Latvian religion, an important role is accorded to the soul received by man at birth.

A bright star passed
by the doorstep of the bride;
it was not a bright star,
but the soul of a child. 3499

The soul, a gift of God, is that light in each human being which has been granted him for life. It is within the power of the individual to increase its brightness and add to its warmth, or else to diminish it.

In the course of his life, man seeks to approach God. Most frequently, he seeks God in troublesome times, when calamities beset him and life becomes entangled. He knows, however, that only the following of God's counsel will enable to avoid trouble.

Go, God, in front of me,
I'll follow in your footsteps;
don't let me take the path
trodden by evil people. 9096

God is the lucid and true way. The Latvian wants to pursue it, not compelled by fear of punishment or in obedience to a command, but rather urged by an inner necessity to become better. He is nevertheless aware of his human weakness; hence the prayer to God to keep one from the ways of evil. The great adviser, the warning genius, the traveler of the bright way is God, and it is in the presence of him that man wants to fulfill his life's tasks.

As the life of man — a multicolored belt of good and troubled

days — approaches the end, the cycle of life is completed. The soul leaves the body.

Take me away singing,
do not bury me with tears,
so that my soul can go
to God with a song.

27014

The soul returns to God; it is the immortal part of man. The divine light has helped him to live all the days of the life accorded to him, to see this beautiful world, clad in marvelous forms, colors, sounds and tones, and to apprehend the supreme wonder of God to whom everything is subordinated here and in the cosmic spaces incomprehensible to man's mind.

The body is received by *Māra* (the earth, Earth Mother, Burial Mother, or Mother of the *Veḷi*).

SECOND SECTION

LATVIAN AND FOREIGN RELIGIOUS IDEAS ⁴¹

In the past, we did not need special explanations of our faith and our religious thoughts and ideas; every Latvian had a clear understanding of his religion and could devote himself to it in peace. Now, the Latvian religion is surrounded by foreign faiths and sects, and the clarification of the characteristically Latvian religious concepts becomes necessary.

I.

THE VIRTUES ⁴²

The Latvian people have always been characterized by action and diligence. The *virtue of work* leads to success in the life of mind and spirit as well as in the material life. For example, one need only to recall the short twenty years of Latvian independence (1918–1939) with its tremendous achievements, accomplished by work and action following the devastation of World War I. Be active!

The *virtue of compatibility* is the ability to function harmoniously with neighbors, strangers, and other nations. In the individual lives of people, families and nations, misunderstandings and hateful actions arise; common accord protects people. Be compatible!

The *virtue of justice* demands that everybody act in such a way that no one is harmed. In a state, justice is maintained by means of law, but it cannot be carried out if the virtue of justice is absent from the heart. Be just!

The *virtue of revering God* expresses itself in reverence towards all that is good and virtuous as well as in observing the laws implanted in this world by God. This virtue inspires many reverent and honorable actions. Be reverent!

II.

Evil. The *dainas*, myths, and tales speak about ways of evil which have not changed much in our own day. The source of evil is mainly man himself, but frequently mentioned are the Devil and other folklore figures and their evil intentions and deeds. Evil can be overcome with the help of the mind, ingenuity and wise counteraction.

I crushed the Devil's head
under the feet of my horse;
the Devil's head, my hand,
my sword of steel. 34122

Punishment. In terms of the Latvian religion, a man who does not follow the order and advice of God loses his way, experiences many difficulties, comes to tread „the road followed by evil people“ or, indeed, finds his own death. Both the good and the evil take place in this life, and the Latvian recognizes that

... God punishes during life
and at the end of life. 9120

The Christian concepts of the Devil and of Hell are in sharp contrast with the Latvian religious understanding of God. The Latvian religion does not speak of any punishment in the life hereafter; God has revealed to man as little about the life after death as he knows about his life before birth.

III.

THE YEAR

The order and arrangement of the Latvian year is based on 1) the position of the sun, 2) the life and fertility cycles and 3) the agricultural work in the fields and on the farmstead.

Each quarter of the year was marked by a feast day: *Lielā diena*, *Jāņi*, *Aŗjumības*, *Ziemassvētki*. In addition, there were *Meteŗi*, *Ūsiŗa diena*, *Māras diena* and others.

Meteņi marked the beginning of the new year. Occuring on the tenth day of the Month of Candles (February 10), it was also the last day of the mummers.

Lielā diena (literally: the great day) is celebrated on the 21st day of the Month of Spring Frost (March 21). It marks the time when night and day are of equal length. It is the feast day of the first quarter of the new year and it celebrates the beginning of spring.

Ūsiņa diena (literally: (the day of *Ūsiņš*) introduces summer and the activities of the summer season. It is the beginning of the economic year, the day of moving, the first day of putting cattle to pasture and the first night that horses are kept in the open. It is observed on the 23rd day of the Month of Sap (April 23).

Jāņi, celebrated on the 23rd and 24th days of the Month of Flowers (June 23–24) is the feast of the movement of light. *Jāņi* is the time of the summer solstice when the flowering of nature has reached its culmination. It is the most beautiful of all Latvian celebrations.

Māras marks the beginning of fall and was celebrated on the fifteenth day of the Month of Rye (August 15). The day was dedicated to cattle, just as *Ūsiņa diena* centered mainly around horses.

Ajumības, the feast of the autumn, is connected with the completion of harvesting. During these festivities, *Jumis* and *Jume* is celebrated in *dainas* and act, praising the continuance and increase of life. The time of the celebration was the 29th day of the Month of Heather (September 29).

Mārtiņi is the beginning of winter. *Mārtiņš* is a mythological servant of *Māra*, just as *Ūsiņš* serves the Sun. This servant of *Māra*, concealed behind the name *Mārtiņš*, is Thunder himself who arrives with a rumble on his day of honor, the tenth day of the Month of Winter Frost (November 10).

Ziemassvētki (literally: the feast of the winter) is the most abundant feast of the year, marking the winter solstice. Celebrated on the 25th day of the Month of Winter (December 25), it includes such entertaining activities as the pulling and burning of a tree trunk, and mumming.

NAMES OF THE MONTHS

1. Month of Winter	7. Month of Hay
2. Month of Candles	8. Month of Rye
3. Month of Spring Frost	9. Month of Heather
4. Month of Sap	10. Month of Veli
5. Month of Leaves	11. Month of Winter Frost
6. Month of Flowers	12. Month of Wolves

Latvian Religion, having developed during some 4000 years on Latvian soil and within the setting of Latvian nature, life and work, has been preserved and transmitted to us in our *dainas* (folk songs) and is a way to God as our people have discovered it.

It is a way enriched by many myths but lacking in fanciful stories; it contains much wisdom while threats and violence are entirely absent. It shows man's progression from life to death as enveloped in the light of apprehending God.

The author wishes to express his gratitude to Mr. J. Bērziņš, Dr. and Mrs. H. Dikmanis and Mrs. I. Šķipsna for the care they dealt in editing and subsequent proof correction.

J. D.

LATVIAN RELIGION

SOURCES AND NOTES

FOREWORD

1. A. Švābe, „Tautas dziesmu liktepi, *Latviešu tautas dziesmas* I. Imanta 1952. Kopenhāgena, Dānija.
2. A. Spekke, *History of Latvia*. Stockholm 1951. Sweden.
3. J. Bračš, *Labiētis*, No. 23, 1962. Chicago, U.S.A.
4. — —

INTRODUCTION

5. F. Balodis, *Det äldsta Lettland*. Stockholm 1940.
Mūsu zemes 4000 gadu.
6. *Vedas: Rigveda, Yajurveda, Samaveda and Atharvaveda*. A breakdown of the *Vedas* according to contents may be found in J. Dārdedzis, “*Vedas*”, *Labiētis*, No. 23.

FIRST SECTION

I.

GOD

7. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
The word *Dievs* originates in the religion of the Proto-Aryans; it occurs in Sanskrit in the form *Deva* and signifies ‘bright, shining’. The French scholar Antoine Meillet points out that many of the Vedic deities have been adopted from the religion of the Proto-Indo-Europeans. Originally the term *Deva* probably designated a single deity, becoming a generic noun only later under influence of priests. In the Latvian religion it is a proper name; it has not undergone changes, thus confirming the unaltered nature of the name as it was adopted from the Proto-Aryans. Compare also: Latvian *Dievs*, eastern Latvian dialect *Divs*, *Dis*, Lithuanian *Dievas*, Old Prussian *Deivas*, Iranian *Daeva*, Greek *theoi*, Roman *dii*, Latin *deus*.
8. *Dainas*.

II.

RELIGIOUS IMAGES

LAIMA

9. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
10. *Dainas*. A parallel image of *Laima* is found in the *Vedas* where *Lakṣmī* is a deity of both good and ill fortune. In later Indian writings *Lakshmi* is represented as the deity of wealth, fortune and beauty.

MĀRA

11. E. Brastiņš. *Cerokslis*.
12. *Dainas*.
The image of Mara occurs in ancient writings, i. e. the *Atharvaveda*, where it is represented as a demonic force. In subsequent developments the image undergoes many changes which may be pursued in the following sources:
Labietis No. 4, 7, 17.
F. Balodis, *Mūsu zemes 4000 gadu*.
A. Spekke, *History of Latvia*.
Encyclopedia of Religions and Ethics. Scribners, New York.
Monier Monier-Williams. *Sanskrit-English Dictionary*. Oxford, 1960.
W. D. Whitney, *Atharvaveda*.
Swami Nikhilinanda, *The Upanshads*. Harper, New York.
R. P. Childers, *Dictionary of Pali Language*.
Pāli texts: *The Mahavanso*. Colombo 1837.
Dhammapadam. Copenhagen 1855.
The Dhammapada. New York 1965.
Chr. Humphreys, *Buddhism*.
E. Windish, *Māra und Buddha*.
Grimm, *Ethimologisches Wörterbuch*.
L. H. Grey, *The Mythology of all Races*, Boston 1918.
It may be noted that Pāli — a dialect of Sanskrit which was employed by Buddha in his teachings — became a dead language before the beginning of the present era.

III.

MYTHOLOGICAL AND FOLK-TALE FIGURES

GOD'S SONS

13. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

ŪSIŅŠ

14. 15. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

16. J. Dārdedzis, „Ūsiņš, Ašvini, Dieva dēli“, *Labiētis* No. 22, 1961.
In the *Rigveda*, the activities of the *Ashvins* (in Sanskrit: Ashva—horse) are extensively depicted. They are the leaders or guides of *Usha* (Morning dawn), the suitors of the Sun's daughters.

THUNDER

17. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
18. J. Dārdedzis, “Parjanyah — Pērkons”, *Labiētis*, No. 25, 1963.

JĀNIS

19. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
20. V. Ozolins, “Jāņi”, *Labiētis* No. 10, 1957.
21. J. Dārdedzis, “Januṣ, yāna, Jānis”, *Labiētis*, No. 27, 1964.

METENIS

22. 23. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

SUN'S DAUGHTERS

24. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

JUMIS

25. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
26. J. Dārdedzis, “Jumis”, *Labiētis* No. 21, 1961.

MĀRA'S DAUGHTERS

27. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

VELIS

28. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
The origin of the word *velis* is not clear. *Velis* is the twin of man's body and consists of as yet unknown matter.

VELNS

29. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
Pasakas par velniem, Imanta 1953. Kopenhāgenā.

JODS

30. 31. E. Brastiņš, *Cerokslis*.
The demonic forces *Yatū* and *Yatudana*, occurring in *Vedas*, could possibly be distant relatives of our *Jods*.

WITCHES

32. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

LAUMAS

33. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

WEREWOLVES

34. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

SUMPURNĪ

35. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

LIETUVĒNS

36. E. Brastiņš, *Cerokslis*

DRAGON

37. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

IV.

THE LIFE CYCLE

THE SOUL

38. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

39. J. Veselis, *Dievs un dvēsele*.

40. J. Dārdedzis, "Dzīves loks", *Labietis*, No. 10, 1957.

SECOND SECTION

I.

LATVIAN AND FOREIGN RELIGIOUS IDEAS

41. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

VIRTUES

42. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

II.

EVIL

43. E. Brastiņš, *Cerokslis*.

44. J. Dārdedzis, "Ļaunums un sods", *Labietis*, No. 12, 1957.

PUNISHMENT

45. J. Dārdedzis, "Ļaunums un sods", *Labietis*, No. 12, 1957.

PARADISE AND HELL

46. J. Dārdedzis, "Paradīze un elle", *Labietis*, No. 15, 1958.

III.

THE YEAR

47. J. Kūlis, "Latviskā gadskārta", *Labietis*, No. 1 & 2, 1955.

Translated, in accordance with the author's instructions, by Ilze Skipsna

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK 17, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK 17, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK 17, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK 17, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK 17, N. Y.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304082103

46.

93-4
—
22